

Voorstellen
'Invulling financiële ruimte'

Dalfsen, februari 2017

Inleiding

Tijdens het begrotingsdebat in het kader van de programmabegroting 2017-2020 zijn verschillende onderwerpen aan de orde geweest ten behoeve van de invulling van de financiële ruimte. Naar aanleiding van het begrotingsdebat heeft het college de toezegging gedaan het proces om te komen tot de invulling van de financiële ruimte nader uit te werken. Dit procesvoorstel is in de raadscommissie van 9 januari 2017 opiniërend behandeld.

Ten behoeve van de inventarisatie van mogelijke onderwerpen voor de invulling van de financiële ruimte zijn onderwerpen aangedragen door de raad. Deze onderwerpen zijn aangedragen tijdens het begrotingsdebat en naar aanleiding van een mail d.d. 6 december 2016 aan de raadsfracties met het verzoek de lijst met onderwerpen benoemd tijdens het begrotingsdebat indien wenselijk aan te vullen.

Ambtelijk heeft in december 2016 eveneens een inventarisatie van onderwerpen plaatsgevonden. Enerzijds vanuit de directie zijn onderwerpen aangedragen en anderzijds vanuit 'driehoek-gesprekken' tussen portefeuillehouders, eenheidsmanagers en financieel adviseurs. Deze onderwerpen tezamen met de onderwerpen aangedragen door de raad zijn op één lijst geplaatst.

Deze lijst met onderwerpen is besproken in de collegevergadering van 20 december 2016. Tijdens deze vergadering heeft een 'schooning' plaatsgevonden voor wat betreft onderwerpen welke zijn aangedragen door de directie en vanuit het 'driehoeksoverleg' portefeuillehouder, eenheidsmanager en financieel adviseur. Ten aanzien van de onderwerpen aangedragen door de raad heeft dus geen 'schooning' plaatsgevonden. Tevens is tijdens de collegevergadering een eerste prioritering vastgesteld. De door het college vastgestelde lijst met onderwerpen is het vertrekpunt geweest voor de nadere inhoudelijke en financiële uitwerking van de onderwerpen. Dit is uitgewerkt in onderliggend document.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt nader in gegaan op de beschikbare financiële ruimte. Allereerst wordt de beschikbare financiële ruimte exclusief sociaal domein gepresenteerd. Hierbij worden enkele kanttekeningen geplaatst. Vervolgens wordt weergegeven van welke financiële ruimte wordt uitgegaan in het vervolg van dit rapport.

In hoofdstuk 2 treft u een totaal overzicht van de mogelijke onderwerpen inclusief geldgevolg aan die in aanmerking kunnen komen voor de invulling van de financiële ruimte. De onderwerpen zijn opgedeeld in categorieën, namelijk:

1. Financieel technische onderwerpen.
2. Inhoudelijke onderwerpen

De aangedragen onderwerpen met betrekking tot het sociaal domein zijn uitgewerkt in een afzonderlijke notitie.

Binnen de categorieën zijn de onderwerpen geprioriteerd naar onvermijdelijk/onuitstelbaar door achterstallig onderhoud (nr. 1), inhoudelijke onderwerpen/het betreft een bestuurlijke keuze (nr. 2) en nieuw beleid en incidenteel benodigde middelen (nr. 5). Aan de hand van deze categorisering en prioritering zijn de onderwerpen in hoofdstuk 2 opgenomen. Van alle onderwerpen wordt het feitelijke financiële knelpunt in dit hoofdstuk inzichtelijk gemaakt. De inhoudelijke en financiële nadere uitwerking van de voorstellen is opgenomen in een bijlagenboek.

In hoofdstuk 3 wordt een voorstel gedaan voor de daadwerkelijke invulling van de beschikbare financiële ruimte. Deze cijfers kunnen dus afwijken van de cijfers zoals deze in dit hoofdstuk worden gepresenteerd (hoofdstuk 2 is feitelijke knelpunt, hoofdstuk 3 is voorstel voor invulling).

Inhoudsopgave

1. Beschikbare financiële ruimte.....	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Beschikbare structurele financiële ruimte exclusief sociaal domein	4
1.3 De in te vullen financiële ruimte: de 'harde' ruimte exclusief sociaal domein	5
2. Mogelijke onderwerpen t.b.v. invulling financiële ruimte.....	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Toelichting indeling in categorieën	7
2.3 Toelichting prioritering voorstellen	7
2.4 Financieel technische onderwerpen	7
2.5 Inhoudelijke onderwerpen	8
3. Voorstel invulling financiële ruimte.....	11
3.1 Inleiding.....	11
3.2 Voorstel invulling financieel technische onderwerpen.....	11
3.3 Voorstel invulling inhoudelijke onderwerpen	12

1. Beschikbare financiële ruimte

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de beschikbare financiële ruimte (exclusief sociaal domein). Hierbij worden enkele kanttekeningen geplaatst en eveneens wordt weergegeven van welke financiële ruimte wordt uitgegaan in het vervolg van dit rapport.

1.2 Beschikbare structurele financiële ruimte exclusief sociaal domein

In de procesnotitie, welke op 9 januari 2017 opiniërend in de raadscommissie is behandeld, is reeds het volgende overzicht van de totale beschikbare financiële ruimte weergegeven:

Overzicht verloop begroting / beschikbare ruimte	2017	2018	2019	2020
1. Saldo meerjarenbegroting				
Netto bedrag cfm. bladzijde 131 prog.begr. 2017 - 2020	9.000	74.000	63.000	318.000
Hierin is opgenomen:				
- stelpost nader in te vullen financiële ruimte	0	200.000	400.000	600.000
- stelpost ivm tegenvallend accres sept.circulaire 2015	100.000	100.000	100.000	0
Bruto saldo meerjarenbegroting	109.000	374.000	563.000	918.000
2. Mutaties na de MJB				
Netto effect septembercirculaire	88.000	258.000	381.000	330.000
Incidenteel budget voor duurzame dorpen	-10.000	0	0	0
Ophogen structureel budget kanspot	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Netto saldo van mutaties na MJB	73.000	253.000	376.000	325.000
Hierin is opgenomen:				
- stelpost ivm tegenvallend accres sept-circulaire 2016	100.000	200.000	250.000	350.000
Bruto saldo van mutaties na MJB	173.000	453.000	626.000	675.000
3. Resume / actueel beeld t.a.v. financiële ruimte				
Netto saldo meerjarenbegroting	9.000	74.000	63.000	318.000
Netto saldo van mutaties na MJB	73.000	253.000	376.000	325.000
Subtotaal (netto saldo)	82.000	327.000	439.000	643.000
Bij: hierin opgenomen stelposten:				
- stelpost nader in te vullen financiële ruimte	0	200.000	400.000	600.000
- stelpost ivm tegenvallend accres sept.circulaire 2015	100.000	100.000	100.000	0
- stelpost ivm tegenvallend accres sept-circulaire 2016	100.000	200.000	250.000	350.000
Bruto saldo / totaal beschikbare financiële ruimte	282.000	827.000	1.189.000	1.593.000
Toelichting:				
geel is netto				
blauw is bruto				
blanco regels zijn de wijzigingen				

Tabel 1: Beschikbare structurele ruimte excl. sociaal domein

Bij dit overzicht merken wij het volgende op:

- *Het betreft de beschikbare financiële ruimte exclusief sociaal domein:* In het bovenstaande overzicht is de beschikbare financiële ruimte weergegeven exclusief het sociaal domein. Ten behoeve van het sociaal is een afzonderlijke notitie opgesteld waar wij u naar verwijzen.
- *'Hardheid' berekende financiële ruimte:* Niet alle berekende financiële ruimte is even 'hard'. Dat geldt met name voor de regels 'stelpost in verband met tegenvallend accres'. Deze hebben een directe relatie met de inkomsten van het Rijk (Algemene Uitkering). In de notitie bij de septembercirculaire is aangegeven dat deze stelpost is gevormd om een mogelijke tegenvaller in de meicirculaire 2017 en volgende circulaires op te vangen. Dit om de volgende redenen:
  - Het moment waarop de gemeente start met de voorbereidingen voor de perspectiefnota en de begroting 'valt de meicirculaire op de mat' met mogelijk tegenvallende accessen;
  - De Tweede Kamer verkiezingen staan gepland op 15 maart 2017. In afwachting van de vorming van het nieuwe kabinet gaan naar verwachting de uitgaven van het Rijk opschuiven en/of verschuiven, waardoor het accres 2017 mogelijk negatief zal uitpakken.
  - De verdeling 'samen de trap op samen de trap af' wordt onder de loep genomen, waarbij gekeken wordt of de verdeling over meerder departementen kan plaatsvinden zodat de voorspelbaarheid en stabiliteit groter wordt.

Om deze redenen is het voorstel om op dit moment met betrekking tot de 'zachte' financiële ruimte nog geen besluiten te nemen die leiden tot structurele uitgaven.

- *Structurele ruimte in de begroting:* In de procesnotitie is reeds aangegeven dat nog een nader onderzoek zal plaatsvinden naar de structurele ruimte in de begroting. Er wordt momenteel een tweeledig onderzoek uitgevoerd. De overschotten uit het verleden (de jaren 2011 - 2015) worden geanalyseerd naar structureel en incidenteel karakter. Vervolgens wordt beoordeeld wat de eventuele effecten van de structurele afwijkingen zijn op de begroting voor het jaar 2017. Dit is een tijdsintensief onderzoek. Derhalve is het voorstel de structurele doorwerking van de resultaten van dit onderzoek te betrekken bij de Perspectiefnota 2018. Dit biedt ook de mogelijkheid om de analyse van de jaarrekening 2016 in het onderzoek te betrekken. Hierdoor kan de tijdslijn worden doorgetrokken en ontstaat een beter zicht op de structurele effecten.
- *Lasten structureel gedekt uit reserves:* In de procesnotitie is eveneens reeds aangegeven dat nog een nader onderzoek zal plaatsvinden naar lasten welke structureel uit reserves worden gedekt. Dit met als doel bij bovenstaande te betrekken. Dit onderzoek heeft reeds plaatsgevonden en is inhoudelijk en financieel uitgewerkt en vervolgens gevat in een voorstel (zie bijlagenboek) en betrokken bij de financieel technische onderwerpen in het volgend hoofdstuk.

1.3 De in te vullen financiële ruimte: de 'harde' ruimte exclusief sociaal domein

In bovenstaande is onderscheid gemaakt tussen 'harde' financiële ruimte en 'zachte' financiële ruimte. Voor de invulling van de financiële ruimte is het voorstel uit te gaan van de 'harde' financiële ruimte, te weten:

- Het subtotaal/ netto-saldo genoemd in bovenstaand overzicht, én;
- De 'stelpost nader in te vullen financiële ruimte'.

Dit is in onderstaande tabel weergegeven:

	2017	2018	2019	2020
Subtotaal/netto-saldo	82.000	327.000	439.000	643.000
Stelpost nader in te vullen financiële ruimte	0	200.000	400.000	600.000
'Harde' financiële ruimte	82.000	527.000	839.000	1.243.000

Tabel 2: Beschikbare 'harde' financiële ruimte

De 'zachte' financiële ruimte betreffen stelposten voor tegenvallend accres en gezien de bovengenoemde redenen is het voorstel deze stelposten niet te betrekken bij de invulling van de financiële ruimte.

Binnen het sociaal domein is eveneens sprake van financiële ruimte. Gelet op de uitgangspunten van de gemeente Dalfsen met betrekking tot de middelen binnen het sociaal domein, is hiervoor een afzonderlijke notitie opgesteld.

2. Mogelijke onderwerpen t.b.v. invulling financiële ruimte

2.1 Inleiding

In de achterliggende periode is gewerkt aan de nadere inhoudelijke en financiële onderbouwing van de verschillende aangedragen onderwerpen. De uitwerking heeft plaatsgevonden aan de hand van een format zodat ieder voorstel op gelijke wijze is uitgewerkt. De nadere inhoudelijke en financiële onderbouwing van alle onderwerpen treft u aan in het bijlagenboek. In dit hoofdstuk wordt alleen het meerjarig geldgevolg inzichtelijk gemaakt van de verschillende onderwerpen. Het betreft een presentatie van de feitelijke financiële knelpunten. In hoofdstuk 3 worden voorstellen gedaan voor de daadwerkelijke invulling. Deze cijfers kunnen dus afwijken van de cijfers zoals deze in dit hoofdstuk worden gepresenteerd.

2.2 Toelichting indeling in categorieën

De verschillende voorstellen zijn opgedeeld in de volgende categorieën:

1. Financieel technische onderwerpen
2. Inhoudelijke onderwerpen

De reden voor deze indeling is dat de financieel technische voorstellen/onderwerpen onvermijdbaar en noodzakelijk zijn. Ten aanzien van de inhoudelijke onderwerpen zijn verschillende keuzes mogelijk. Voor wat betreft de onderwerpen met betrekking tot sociaal domein geldt dat een afzonderlijke notitie voor het sociaal domein is opgesteld.

2.3 Toelichting prioritering voorstellen

De prioritering van de voorstellen is gedaan aan de hand van de volgende criteria c.q. indeling. De voorstellen zijn genummerd op basis van onderstaande cijfers, te weten 1, 3 en 5.

1	Onvermijdelijke en onuitstelbare onderwerpen door "achterstallig onderhoud"
3	Neutraal, het betreft een bestuurlijke keuze
5	Het betreffen onderwerpen waarbij sprake is van nieuw beleid en/of incidenteel benodigde middelen.

Tabel 3: Toelichting prioritering

2.4 Financieel technische onderwerpen

De inventarisatie van de feitelijke knelpunten voor de financieel technische onderwerpen levert het volgende beeld op. Voor een nadere inhoudelijk en financiële onderbouwing van onderstaande cijfers verwijzen wij u naar het bijlagenboek.

Financieel technische onderwerpen						
Onderwerp	Prio- ritering	Meerjarig geldgevolg				
		2017	2018	2019	2020	2021
Dekking apparaatskosten	1	388.000	423.000	200.000	200.000	200.000
Voeding van de algemene reserve	1	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
Inzet van reserves voor structurele uitgaven	1	377.000	360.000	376.000	376.000	376.000

Onttrekkingen uit reserves die "eindig" zijn	1	0	0	0	0	0
Subtotaal prio 1		1.065.000	1.083.000	876.000	876.000	876.000
Risico's op tegenvallende Rijksbijdragen	5	0	0	0	0	0
Subtotaal prio 5		0	0	0	0	0
Totaal financieel technische onderwerpen		1.065.000	1.048.000	926.000	926.000	926.000

Tabel 4: Overzicht financieel technische onderwerpen

Nadere toelichting/kanttekening:

- Onttrekkingen uit reserves die 'eindig' zijn: het betreft twee onttrekkingen aan reserves die 'eindig' zijn. Het geldgevolg is € 0 gelet op het feit dat de reserves vanaf 2022 en 2025 'eindig' zijn.
  1. Vitens, jaarlijks € 152.000 tot 2021.
  2. Volkshuisvesting, jaarlijks € 200.000 tot 2025.
- Risico's op tegenvallende Rijksbijdragen: Het geldgevolg is € 0 in verband met de stelposten voor tegenvallend accres. Dit biedt de mogelijkheid eventuele financiële tegenvallers op te vangen.

In de bovenstaande tabel zijn de feitelijke financiële knelpunten gepresenteerd. In hoofdstuk 3 is een voorstel hieromtrent opgenomen.

2.5 Inhoudelijke onderwerpen

De inventarisatie van de feitelijke knelpunten voor inhoudelijke onderwerpen levert de volgende feitelijke financiële knelpunten op. Voor een nadere inhoudelijk en financiële onderbouwing van onderstaande cijfers verwijzen wij u naar het bijlagenboek.

Inhoudelijke onderwerpen prioriteit 1						
Onderwerp	Prioritering	Meerjarig geldgevolg				
		2017	2018	2019	2020	2021
Budget applicaties	1	44.000	44.000	44.000	44.000	44.000
Achterstallig onderhoud openbare ruimte (i.c.m. verbeteren verkeersveiligheid)	1	0	270.000	270.000	270.000	270.000
Groot onderhoud civiele kunstwerken	1	105.000	60.000	50.000	50.000	50.000
Oplossen diverse formatieve knelpunten (organisatiebrede knelpunten)	1	190.000	381.000	381.000	381.000	381.000
Toename kosten automatisering vanwege 'Het Nieuwe Werken'	1	0	40.000	40.000	40.000	40.000
Subtotaal prio 1		€ 339.000	€ 795.000	€ 785.000	€ 785.000	€ 785.000

Tabel 5: Overzicht inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 1

Toelichting/kanttekeningen:

- Oplossen diverse formatieve knelpunten: het betreft de formatieve knelpunten exclusief de eenheid Maatschappelijke ondersteuning.

- Groot onderhoud civiele kunstwerken: in 2017 wordt een beheerplan opgesteld. De geraamde uitgaven voor de jaren 2019 en verder zijn derhalve momenteel niet exact te ramen. Derhalve is een schatting opgenomen van € 50.000 per jaar vanaf 2019.

Inhoudelijke onderwerpen prioriteit 3						
Onderwerp	Prio- rtering	Meerjarig geldgevolg				
		2017	2018	2019	2020	2021
Ambities op het gebied van duurzaamheid	3	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Verankering burgerparticipatie	3	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Plan van aanpak asbestsanering	3	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Subtotaal prio 3		20.000	20.000	20.000	20.000	20.000

Tabel 6: Overzicht inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 3

Toelichting/kanttekeningen:

- Ambities op het gebied van duurzaamheid: in april 2017 wordt het beleidsplan en het uitvoeringsprogramma behandeld door de raad. In dit stadium wordt de benodigde financiering duidelijk (het zal indicatief wellicht om enkele tonnen per jaar gaan). De raad heeft reeds besloten dit onderwerp mee te nemen bij de perspectiefnota.
- Plan van aanpak asbestsanering: momenteel kan nog geen financiële onderbouwing voor de asbestaanpak worden gegeven. Waar nodig komt het college later dit jaar bij de raad terug voor het eventueel beschikbaar stellen van krediet.

Inhoudelijke onderwerpen prioriteit 5						
Onderwerp	Prio- rtering	Meerjarig geldgevolg				
		2017	2018	2019	2020	2021
Effecten van nieuw beleid voor voorzieningenniveau in kernen	5	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Plan van aanpak voorkoming fietsongelukken	5	0	30.000	50.000	50.000	50.000
Centrumvisie Dalfsen	5	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Investering en exploitatie Middengebied Nieuwleusen	5	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Subtotaal prio 5		€ 0	€ 30.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Totaal inhoudelijke onderwerpen (prio 1,3 en 5)		€ 359.000	€ 845.000	€ 855.000	€ 855.000	€ 855.000

Tabel 7: Overzicht inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 5

Toelichting/kanttekeningen:

- Effecten van nieuw beleid voor voorzieningenniveau in kernen. Op dit moment is geen financiële onderbouwing mogelijk. Er is onvoldoende inzicht in het gewenste/beoogde voorzieningen niveau, eventueel beleid en maatregelen die daaruit voortvloeien en de bijbehorende financiële gevolgen.

- Centrumvisie Dalfsen: Het betreffen incidenteel benodigde middelen (projecten) waarvan het geldgevolg nu nog niet in te schatten is.
- Investing en exploitatie Middengebied Nieuwleusen: Dit maakt onderdeel uit van het project. In het tweede kwartaal van 2017 ontvangt de raad een voorstel waar de exploitatie onderdeel vanuit maakt.

3. Voorstel invulling financiële ruimte

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verschillende onderwerpen afgezet tegen de beschikbare financiële ruimte (de 'harde' financiële ruimte zoals geschetst in hoofdstuk 1). Hierbij wordt de volgorde van de categorieën en prioriteiten gehanteerd zoals weergegeven in hoofdstuk 2. Gelet op de beperkte beschikbare ruimte is het niet mogelijk alle onderwerpen in te vullen. Om deze reden wordt tenslotte het vervolgtraject geschetst.

3.2 Voorstel invulling financieel technische onderwerpen

In het voorstel voor de invulling van de financiële ruimte is allereerst naar de financieel technische onderwerpen met prioriteit 1 gekeken. Deze onderwerpen zijn namelijk onvermijdelijk en noodzakelijk.

Voorstel invulling 'harde' financiële ruimte	Onderwerp aangedragen door	2017	2018	2019	2020
Dekking apparaatskosten	Directie, driehoeksgesprek	82.000	160.000	200.000	200.000
Inzet van reserves voor structurele uitgaven	Driehoeksgesprek	0	160.000	172.000	172.000
Onttrekkingen uit reserves die "eindig" zijn	Driehoeksgesprek	0	0	0	52.000
Voeding van de algemene reserve	Raad	0	0	0	0
Risico's op tegenvallende Rijksbijdragen	Raad	0	0	0	0
Totale kosten voorstellen		82.000	320.000	372.000	424.000
Beschikbare 'harde' financiële ruimte		82.000	527.000	839.000	1.243.000
Overige beschikbare ruimte		0	207.000	467.000	819.000

Tabel 9: Overzicht invulling financieel technische onderwerpen

Voorstellen voor de invulling van de beschikbare financiële ruimte::

- Dekking apparaatskosten: Het feitelijke knelpunt is inzichtelijk gemaakt in hoofdstuk 2 en nader uitgewerkt in het bijlagenboek. Het voorstel is echter om ten aanzien van dit onderwerp de dekking geleidelijk op te nemen in de begroting. Dat wil zeggen dat geleidelijk de dekking niet meer gezocht wordt bij het jaarrekeningresultaat maar wordt opgenomen in de begroting. Het uitgangspunt hierbij is:
2017: € 82.000
2018: € 160.000
2019: € 200.000
2020: € 200.000
- Inzet van reserves voor structurele uitgaven: In de begroting zijn onttrekkingen van reserves opgenomen die een structureel karakter hebben. Dergelijke uitgaven moeten structureel in de begroting worden ondergebracht of lopen via een onderhoudsvoorziening. Dekking ten laste van de reserves is op lange termijn geen goede optie. Het voorstel is om ten aanzien van het 'harde' budgetbeslag de gemaakte plannen uit te voeren en de dekking structureel op te nemen in de begroting. Voor het 'zachte' budgetbeslag is het voorstel de dekking te laten vervallen. Hiermee

zullen de voorstellen c.q. plannen voor dit deel door de raad van middelen moeten worden voorzien. Gezien dit voorstel zal de volgende dekking moeten worden gezocht:

2017: € 232.000.

2018: € 160.000

2019: € 172.000

2020: € 172.000

Gelet op de beschikbare financiële ruimte in 2017 is het voorstel in 2017 de ongezonde situatie te gedogen en vanaf 2018 de dekking mee te nemen zodat dan sprake is van een gezonde situatie.

Om deze reden in bovenstaande tabel claim op beschikbare financiële ruimte in 2017 € 0.

Zie voor nadere financiële toelichting het bijlagenboek.

- **Onttrekkingen uit reserves die 'eindig' zijn:** Het voorstel is de structurele afname (vanaf 2022 en 2025) geleidelijk in de begroting zichtbaar te maken. Voor de onttrekking aan de reserve inzake Vitens zou dit kunnen door de inkomsten in 2019 nog voor € 152.000 als structureel aan te merken; in 2020 voor € 100.000 als structureel en voor € 52.000 als incidenteel; in 2021 voor € 50.000 structureel en voor € 102.000 als incidenteel, waarna de opbrengst in 2022 'vanzelf' uit de begroting loopt.
- **Voeding van de algemene reserve:** de voeding van de algemene reserve is gewenst, maar geen 'must'. In die zin ligt het voor de hand deze toevoeging te doen ten laste van minder 'harde' middelen. Derhalve is het voorstel de algemene reserve te voeden vanuit het jaarrekeningsaldo. Om deze reden is in bovenstaande tabel de claim op de beschikbare financiële ruimte € 0.
- **Risico's op tegenvallende Rijksbijdragen:** De tegenvallende Rijksbijdragen betreft een risico en derhalve is het onzeker of dit risico zich daadwerkelijk voor zal doen. In de begroting zijn echter stelposten opgenomen voor tegenvallen accessen. Derhalve is dit financieel geen knelpunt en om deze reden is de claim op de beschikbare financiële ruimte € 0.

3.3 Voorstel invulling inhoudelijke onderwerpen

Vervolgens zijn de inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 1 bij de nog beschikbare middelen betrokken. Per onderwerp is aangegeven door wie het onderwerp is aangedragen. We onderscheiden hierbij de gemeenteraad, het driehoeksoverleg, bestaande uit portefeuillehouder, eenheidsmanager en financieel adviseur en de directie.

Onderwerp	Onderwerp aangedragen door	2017	2018	2019	2020
Budget applicaties	Driehoeksgesprek	44.000	44.000	44.000	44.000
Achterstallig onderhoud openbare ruimte (i.c.m. verbeteren verkeersveiligheid)	Raad, directie, driehoeksgesprek	0	270.000	270.000	270.000
Groot onderhoud civiele kunstwerken	Directie	105.000	60.000	50.000	50.000
Oplossen diverse formatieve knelpunten (organisatiebrede knelpunten)	Raad, directie, driehoeksgesprek	190.000	381.000	381.000	381.000
Toename kosten automatisering vanwege 'Het Nieuwe Werken'	Directie	0	40.000	40.000	40.000
Ambities op het gebied van duurzaamheid	Raad	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totale kosten voorstellen		339.000	795.000	785.000	785.000

Tabel 10: Overzicht invulling inhoudelijke onderwerpen prioriteit 1

In onderstaande tabel is inzichtelijk gemaakt welk tekort ontstaat (2017 t/m 2019), danwel welke financiële ruimte nog beschikbaar is na invulling van de inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 1.

	2017	2018	2019	2020
Beschikbare 'harde' financiële ruimte	82.000	527.000	839.000	1.243.000
Invulling financieel technische voorstellen	82.000	320.000	372.000	424.000
Overige beschikbare ruimte na invulling financieel technische onderwerpen	0	207.000	467.000	819.000
Kosten voorstellen inhoudelijke onderwerpen	339.000	795.000	785.000	785.000
Tekort/beschikbaar na invulling inhoudelijke onderwerpen prioriteit 1	339.000 - /-	588.000 -/-	318.000 - /-	34.000

Tabel 11: Tekort/beschikbaar na invulling inhoudelijke onderwerpen prioriteit 1

Bovenstaande tabel laat zien dat, indien de inhoudelijke onderwerpen met prioriteit 1 allemaal ten laste van de beschikbare financiële ruimte worden gebracht, er in de jaren 2017 t/m 2019 geen volledige dekking vanuit deze ruimte is.

Zoals reeds geschetst in hoofdstuk 1 vindt momenteel een nader onderzoek plaats naar de structurele ruimte in de begroting. Dit levert mogelijk aanvullende beschikbare financiële ruimte op. Het voorstel is om de resultaten van dit onderzoek te betrekken bij de Perspectiefnota 2018. Om deze reden is het voorstel eveneens de invulling van de overige beschikbare financiële ruimte (en daarmee ook de overige voorstellen) te betrekken bij de Perspectiefnota 2018.